

LATVIJAS ZINĀTNU AKADĒMIJAS SIMBOLIKA (krāsas, ģerbonis, karogs)

1992. gads ir nozīmīgs Latvijas Zinātnu akadēmijas vēsturē: ar jaunās Hartas un Statūtu pieņemšanu tā pārveidota par Rietumu tipa "personālo" Zinātnu akadēmiju. Šo reformu gaitā izveidota arī akadēmijas simbolika — akceptēts akadēmijas ģerbonis un karogs, tādējādi noslēdzot jau 1990. gadā aizsākto LZA simbolikas veidošanas procesu.

Doma par LZA krāsām, ģerboni, karogu radās 1990.gadā saistībā ar vispārējo sabiedrības interesi par nacionālo un reģionālo simboliku, ar Latvijas lielāko augstskolu simbolikas (ģerboņu, karogu) atjaunošanu vai izveidošanu. Tas bija Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas un XX Vispārējo dziesmu svētku gads. LZA simbolikas izveidošanu ierosināja šo rindiņu autors akadēmijas idejiskās un strukturālās pārveidošanas kontekstā.

Latvijas PSR Zinātnu akadēmijai savas simbolikas nebija. Pirmajos pēckara gados dažkārt kā ZA simbolu izmantoja degošu "zinātnes lāpu" virs uzraksta "Latvijas PSR Zinātnu akadēmija", vēlāk arī akadēmijas augstceltnes silueta attēlu. Pirmoreiz diskusija par LZA simboliku izvērsās Prezidijs 1990.gada 25.oktobra sēdē sakarā ar J.Stradiņa ierosinājumu par LZA ģerboni, krāsām un karogu. Par LZA krāsām tika ierosināts apstiprināt baltu, zeltu un kobaltzilu, no kurām baltā krāsa simbolizētu latviešu tautas garamantas, zelts — zinātnes radītās vērtības un kobaltzilā — saikni ar Latvijas Universiteti.

LZA Kopsapulces 1990.gada 6.decembra sesija akceptēja tikai propo-
nētās LZA krāsas un tika nolemts turpināt ģerboņa meklējumus. LZA
Prezidijs izveidoja ģerboņa izstrādāšanas komisiju, kas izsludināja slēgtu
konkursu, kurā iesūtīja 13 darbus, no tiem konkursa noteikumiem atbilda
deviņi. 1992.gada 12.februāra sēdē komisija nolēma pirmo prēmiju ne-

piešķirt; ofro prēmiju piešķīra metam ar devīzi "A 811" (autors LMA profesors mākslinieks Alnis Mitris) ar nosacījumu, ka pēc daļējas pārstrādāšanas tas tiks ieteikts LZA Prezidijam akceptēšanai. 1992. gada 20. februārī LZA Prezidija sēdē ģerboņa komisijas sēdes lēmumu akceptēja.

LZA 1992. gada 9. aprīļa Kopsapulces sesijā, kura pieņēma jauno LZA Hartu un Statūtus, akceptēja arī A. Mitri veidoto Latvijas Zinātņu akadēmijas ģerboni.

LZA ģerboni veido vairogs. Vairoga augšējā mala ir taisna, virs tās puslokā novietotas trīs zelta krāsas zvaigznes, kas ir Latvijas valstiskuma simbols. Vairoga apakšējā mala ir liekta. Uz vairoga attēloti četri grafiski simboli:saulē, mēness, pūce, zemeslodes tektonisks zīmējums, ko vienlaičīgi iespējams uztvert arī kā globu vai astrolabu. Zemeslode ir gan mūsu pamats, gan arī mūsu pētījumu objekts. Vairoga kompozīcijas pūce ir izziņas un gudrības simbols, vienojošais un dominējošais elements. Saule un Mēness simbolizē kosmosa valstību, kuras sūtījumi mēs esam Zemes virsū; reizē tos var interpretēt arī kā dabas un humanitāro zinātņu simbolus (ja atceramies Saules un Mēness lielo nozīmi latviešu folklorā).

Ģerboņa vairogu ieskauj kartuša, kura vairoga kreisajā un labajā sānu malā veido vertikāli pagrieztu bezgalības zīmi, ar kuru izteikta doma par zinātnes un izziņas bezgalību. Kartušā ir ietverts uzraksts latīņu valodā ACADEMIA SCIENTIARUM LATVIENSIS (uz balta fona ar zelta krāsu). Vairogs ir kobaltzilā, pūces spalvas — zelta, Saule un Mēness — sudrabā, globs — baltā, pūces spārni un globa fons — melnā krāsā. Vairoga un kartušas kontūra — melna.

Pamatototies uz Kopsapulces akceptētajām LZA krāsām un LZA ģerboni, 1992.gada rudenī tika izveidots arī LZA karogs. Karoga veidošanas principi tika izstrādāti pēc biedrību karogu paraugiem, ar dažādi veidotu karoga aversu un reversu. Pēc konsultācijām ar Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja nodaļas vadītāju A. Gailišu un mākslinieku A. Mitri karoga šūdināšanu uzticēja tekstilmākslinieci Ausmai Apšei.

Latvijas Zinātņu akadēmijas karoga izmēri ir 148x118 cm. Karoga averss: uz balta pamata horizontāli novietota kompozīcija ar Latvijas ģerboni, virs kura puslokā izvietots uzraksts LATVIJAS ZINĀTNU AKADEMĪJA. Burtu garnitūra "Times", uzraksts veidots zelta krāsā. Latvijas Republikas lielais ģerbonis novietots karoga optiskajā centrā, izpildīts silti brūngani zeltītā gammā. Zem valsts ģerboņa novietoti gadsakaiti: 1815,

1869, 1932, 1936, kas izpildīti zelta krāsā. Karoga reverss: karoga pamats dalīts 3 vienādās horizontālās daļās: zils, balts, zelts. Karoga optiskajā centrā uz baltās joslas izvietots Latvijas Zinātnu akadēmijas ģerbonis ar uzrakstu latīņu valodā: ACADEMIA SCIENTIARUM LATVIEŃSI.

Karoga kāts — divdaļīgs, ar savienojumu kāta vidusdaļā; kāta metāla uzgalis veidots zelta krāsā burta A formā kā simbols vārdam ACADEMIA.

Gadskaitļi 1815, 1869, 1932, 1936 atgādina to zinātnisko institūciju dibināšanas gadus, kuras saskaņā ar jauno LZA Hartu uzskatām par LZA priekštecēm, proti, — Kurzemes Literatūras un mākslas biedrība (1815), Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisija (1869) un uz tās bāzes reorganizētā Zinātnu komiteja (Academia Scientiarum Latviensis S.L.R.) (1932) un prezidenta K.Ulmaņa dibinātais Latvijas vēstures institūts kā viņa iecerētās Latvijas Zinātnu akadēmijas pirmā sastāvdaļa (1936). Zeltā veidotie gadskaitļi atgādina Latvijas PSR Zinātnu akadēmijas dibināšanas gadu (1946) un tās pārveidošanos (1992) saskaņā ar jauno Hartu un Latvijas Republikas likumu par zinātnisko darbību.

Simbolikas lietošana. LZA ģerboni lieto uz Zinātnu akadēmijas veidlapām, kuras izmanto sarakstei ar zinātniskām organizācijām Latvijā un ārzemēs un uz LZA locekļu vizītkartēm. Saskaņā ar LZA Prezidija ieteikumu šis ģerbonis attēlots arī uz habilitēto doktoru un doktoru diplomiem, kurus izdod LZA sistēmā darbojošies pētnieciskie institūti (vai attiecīgi ar LZA asociētie institūti). Ģerboni paredzēts attēlot arī uz LZA locekļu un LZA goda doktoru jaunajiem diplomiem, kā arī uz LZA izdevumiem.

1992.gada novembrī pirmoreiz LZA vēsturē izveidotas arī LZA locekļu krūšu nozīmītes (bronzā). Tajās uz ovāla kobaltzila vairoga zelta krāsā attēloti LZA ģerboņa elementi — puce, astrolabs, trīs Latvijas zvaigznes un uzraksts puslokā "Academia Scientiarum Latviensis". Krūšu nozīmītes drīkst nēsāt tikai LZA locekļi, un tās nav izmantojamas kā suvenīri.

LZA karoga svītīga iesvētīšana notika 1993. gada 11. februārī, LZA gada pilnsapulces dienā.

Ģerboņa, krāsu, karoga un akadēmijas locekļu krūšu nozīmīšu darināšana un ieviešana dzīvē iedibina Latvijas Zinātnu akadēmijas kā personālas zinātnu akadēmijas pirmās tradīcijas.

Jānis Stradiņš,
LZA viceprezidents